

OWA (567) *pt*

W pisowni łącznej (560); w pisowni rozłącznej: o wa (7).

o jasne; -ã (513), -a (11); -a KochPam, KlónFlis; -ã : -a RejZwierc (31:1), KochFr (7:1), GórnRozm (2:7).

Słp stp, Cn notuje, Linde XVI – XVII w. (z Cn).

1. *Wprowadza wniosek, podsumowanie wypowiedzi, rozmowy lub opisywanej sytuacji: a zatem, tak więc; ergo Vulg (408) : BierEz S2v; ForCnR B3, C2, E2; Nakoniecz ieftliby [...] niemogła onego łożyska pozbyć. Tedy iuż dać wżytkiem pokoy/ owa tak łama Secundina ogniye/ á potym tak ogniwyzy: precz wypłynie FalZioł V 26v; BierRozm 26; RejRozpr A4, E2; Bo miłoszcz z czałem przyplynie A z czałem też łama zginie Owa łie y ta wyłtoi Chociay teraz dzywnie broi RejJóz D4v, B2v, B6v; ZapWar 1548 nr 2668; Więć łię xiacz wornat vbyera A kxiążę wten czas vmiera. Owa łię tak przetoczyło Iż łpowiedzy nić niebyło. RejKup c2v; Owa czo łię kolwiek łtalo Lezy kxiążę a niewłtalo. RejKup c4, x5; á [Luter] kłyężą/ mnichy/ mniłzki [...] od łyebye począwłly/ poożenyał/ álbo iż włalnyey rzekę/ cudzołoftwem łplugáwił. (-) Owa v cyebye w yedney cenye kurełtwo á łwyęte małżeńłtwo. KromRozm I C, A3v; BielKom D3v, F6v; Bo dzyecyę [...] to co ná oycu y ná mátce vyrzy/ tego łie też będzye nápyerałto y wtym łpofobiło. [...] Owa dziecię yełt by małpá/ to co vyrzy to też wczynić chce. GliczKsiąż Ev; Aby theż fráfunkom y háłalom domowym vchodził/ [...] żeby tráfił vgásić/ vłmyerzyć/ á nye żarzyć. Owa do żony bárzo mądrego potrzebá. GliczKsiąż P3, C2v, K6; LubPs Bv, F [2 r.], K2v, N, Rv (9); KrowObr 219v, 220; Smálcy rozmáitemi wżytko pozłocone. Tálerze/ łyżki/ miły/ wżytko Kryłztałowe/ Widelki opráwione złotem Korálowe. Owa gdzyełkolwiek pożrzał wżędy łie błyżczáło. RejWiz 25; Więć roże podle płotow/ więć tu włofkie grochy/ O wa próżnego mieyfcá nie naydzyełz ni trochy. RejWiz 56; Owa iuż nam oboygá nie wiele zołtáło/ Y pienedzy nie máłz nic y rozumu máło. RejWiz 90v, 5, 7, 11v, 12v [2 r.], 13v (24); TAKli [...] w Bábyloniey/ wblędzie/ bez Krztu/ bez Wieczery/ y bez Pogrzebu/ łą ludzie? Owa ieftelmy nie krzełciáne/ ále iáko piłzełz/ iáwni báłwochwálce? OrzList a4, hv; Iedni chwalili lutnie/ drudzy Symphonały/ Owa co kto rad łlyżał/ káždy łwoie chwali. RejFig Ccv, Aa2v, Dd4v, Dd5v; RejZwierz 39, 72v, 143; Pothym gdy łię łaredowi vrodził Enoch/ żył ośmfet lat [...]. Owa wżytek czás ktorego żył łáred/ był dzywieć łet łzełcdzyełt y dwie łećie. BibRadz Gen 5/20, Gen 5/17, 31, 7/15, 23, 13/6 (19); OrzRozm D3, F4, Kv, M4, P4v; BielKron 58v, 107, 414, 418; Włzyfcymy owa w ieden wor záwiázáni/ táko łtárzy iáko y młodzi/ zbytkow náłłáduiemy/ á czuiąc y wiedząc łami w łmierć biezymy. SienLek 14v; Hetman [...] przyečhał nád brod [...] y niehcąc [...] przeiečháć gi/ rzekł do thrębáczá przeiedz. A thrębácz [...] powiedział/ rácz w.m. przeiečháć miłostíwy pánie. Owa w rzeczy thák rozumiał/ że go pan Hetman czcił onym przeiečhániem. GórnDworz Q4; zá nicz v niego [tego, kto miłuje] niebełpieczeńłtwo włzelákie/ chromotá/ łmierć: owa niemáłz ták łrogiy rzeczy/ ktorey by łie nie [...] poważył/ áby to iedno dáł znáć/ iż godzien ieft oney [...] miłostí. GórnDworz Bb6v, B5, B7v, C8v, D8v, F6v (78); Alic potym z iednym do wody/ z drugim ná łzubienicę/ pod trzećim łzkápę powáli/ z drugim drzewo złámie/ owa iáko chce wedle myłli łwoiey ták poluie imi RejPos 331v, 6, 200v, [292]v, 300, 301 [2 r.], 316; GrzegłSm 28; Trycezymy cżytano żáłomłzá łpievano [...]. Kámieñ też mármorowy ná wirzch [grobu] połtáwiono/ Owa z wielkim dołtátkiem łtárcá pogrzebiono.*

HistLan E4v, A3, A4v [2 r.], B [2 r.], Bv, B2v, B4 (26); to iuz klękaia á czáfem y krzyżem pádaia/ á po ziemi fie iáko bydło waiaia leiać sobie w gárdło. [...] Owa tylko bluiá aby pili/ á pijá záfię aby z nowu blwáli. *RejZwierc* 61; Azaż dziś komu w pothrzebie iego/ á zwáfzczá vbogiemu/ drzwi gdzie otworzone ftoia bez dárow? Azaż dziś vbogi człowieczek ráde iáką álbo pomocz iáką znaydzie [...]? Owa iáko fthára przypowieść/ iz nędznik záfwdy potłoczony leży. *RejZwierc* 65; Owa wfzytkechmy ludzie iednoż pleban człowiek. *RejZwierc* 78, 21v, 26v, 27, 32v, 42v (29); *WujJud* 2v, 5, 34v, 38v, 65v (12); *RejPosWstaw* [21²]; *HistHel* D2v; *MycPrz II* A3v; będzie chćiał Ryby łowić/ áno niemáfz iáko: w łowiłku iefzcze fochy ftoia/ [...] kárczów téz nie wykopano/ kłódzia pełno/ drew/ chróftów pełno: owa niemáfz kędy ręki wetknać *Strum* E4v, E; *BudNT przedm* a3, b7v; *CzechRozm* 19, 19v, 58, 65, 120; ETeoklus Policinus chociaż brácia byli/ Nigdy dobrej przyiaźni s fobą nie vżyli. Nákoniec áz drugiego ieden gárdlá zbáwił/ Owa złemi fpráfami záfwdy fie fwiát báwił. *PaprPan* Y3, B3, Ev, Fv, F3, G4 (27); *KochOdpr* Cv; Bogacze žiemfcy zá ftoł iego fięda/ Y dobrowolnie hołdowác mu będa. Owa ktokolwiek winien ćiało w žiemię Da chwałę pánu *KochPs* 32, 55, 105; *SkarŻyw* 263; *MWilkHist* A4; Owa nie báwiać fię przywodzeniem świáfctw/ káždy tho pobożny zeznáć mufi/ iz piłmo ś. ná to iefť od Bogá podáne/ abyłmy z niego naprzod iego lámego/ potym téz y Mefyafzá Iezufá [...] poználi *CzechEp* 16, 92; Raz chmury pánuia/ y grom fropi: á potym Bóg obdarza świat pogodą/ y fłóńcem złotym. Owa iefzcze dobrze będzie *KochFr* 85, 64, 97, 99, 120; *KlonŻal* A2v, C3; *KochBr* 152; *KochSz* Bv; *ReszList* 172; *WisznTr* 5, 30, 32; *BielSjem* 15; *KochSob* 67; *KochTarn* 76; MAfz vrodę/ mafz cnotę/ piękne obyczáie/ Owa iáko ia baczę/ wfzytkiegoć doftáie. *PudłFr* 57, 7, 8, 9, 16, 22, 26, 31; *ArtKanc* P15v; Náiedzie Szłachćicá zuchwalecz/ wybierze/ wylupi wfzyłtek dom/ pieniádze/ freberko/ owá co było wfzyłtko weźmie/ tylko tego połtrzeże/ žeby domu nie okrwáwił. *GórnRozm* G4v, A3v, Dv, D4, Fv, K3, Nv, N2v; Y zá ten podátek widzę nie wiele fpráfili: z Polłki kónie/ y pieniádze wyniešli/ á Litwę ogłódžili. (–) Owa niewmiełz ieno gánić *KochWr* 41, 40; *PaprUp* B, D, D2, 12; *ActReg* 84, 136; A nie ma leżeć dłuęo młocone zboże ná fłody: bo fporzey robić z świeżego zboża fłody. owa/ káżda rzecz opátrznie ma bydź/ á fzkody nie czynić. *GostGosp* 136, 8, 30, 50, 80, 104, 130, 140; *GórnTroas* 21; *KochPij* C4; *WyprPl* C2; Tyś go w fráfunku ćiefzył/ tyś gdy gwałť bywał Ręką fwą z poýsrod go lwow fropich wrywał/ Owa Oycemeś mu był *RybGęšli* D3; *WujNT* 97; *WysKaz* 22, 34; *SarnStat* 131; *GrabPospR* L3v; *PowodPr* 10; tákże fię zefzli [psi] w kupę [...] / to fzáry/ to czarny/ to biały/ czerwony/ pftrokáty/ owa wiele roznych fiefcy beło między nimi *CzahTr* D3, K4v; *PaxLiz* E2v; Ryb téz doftátek práwie dobrej wody Rodzą ięžiorá/ ftáwy/ rzeki/ brody. Owá Polakom ná niczym nie fchodži *KlonFlis* C2.

Połączenia: »owa tak« [szyk 4:1] (5): *CzechEp* 420; Táko owa rżeczemy/ iz Węęierłka Koroná dofyc dłuęo ftała *GórnRozm* A2; Owa ták/ co rozum á czás pokázác może *GostGosp* 124, 22, 82.

»owa že, iz« (5:2): *MurzNT Mar* 12/22; *RejWiz* 22; Przetoż to zá wielki dziw wfzyfcy sobie mieli/ Owa iz więć co żywo tám w ten czás bieželi. *HistLan* Fv; Kállifthenes obaczywfzy/ chćiał mu ia gwałtem wydrżęc. Słudzy z obu ftrón pánom fwym pomagáli: owa/ že w tym rozruchu pánnę między fobą rozerwáli *KochWz* 138; *ReszHoz* 127; *WysKaz* 17, 33.

Frazy: »owa jako powiedam« (1): Owa iáko powiedam rozum człowieczy ma thyle moczy/ iż chocia on w kołciach/ w żyłach/ w członkach nie siedzi/ przedię kiedy sie ocknie [...]/ wżytko ciało człowiecze wzrúżyć sie/ y w spráwie fwey stánać musi *GórnDworz* Ff5v.

»owa krotko (a. krotce) (mówiąc, a. powiedając, a. zawierując)« (19): Potym ijnych mnostwo/ iako Słowotwor/ Przechyra/ Swieboda/ Ządofć/ ktore próżno wyliczać. Owá krotko mowiąz/ má pán Szczeńcie flug dołicz *ForCnR* B; *RejJóz* F2v; Owa krotko powiedaiac Placze kxącz frodze stękaiać. *RejKup* c6; *GliczKsiąż* H3; *KrowObr* 195v; Tákże gdy was Pan wysłał z Kádefbárne [...] tedyćie wy odporni byli rofkazaniu Pána Bogá wálzego/ ánićie wierzyli iemu/ y niechćielićie być posłúzni głófu iego. Owa krotko/ iákom was iedno poznał/ tedyćie zázwdy odpornymi byli Panu. *BibRadz Deut* 9/24, *3v; *GórnDworz* Y6; *RejPos* 343; *GrzegŚm* 48; Owa tho krotce zázwezuiac wżytko/ Ná fwowolnego zázwdy pátrzyć brzytko. *RejZwierc* [213]v; *RejPosWstaw* [1103]v; *CzechRozm* 92, 94, 219v, 243v; *CzechEp* 225, 352, 420.

»owa mi wierz« (1): TEMu też nie nowiná rozliczne przygody/ A nie tylko ná fuży fwiadom dobrze wody. Owa mi wierz rozliczne przychodzą nań stráchy *PaprPan* Aa3.

»owa na koniec« (1): Owa nákoniec pan Krifki powiedział. *GórnDworz* L18.

»owa nie bawiac się rzeczą długą« (1): Abowiem wżytko co iesth ná fwiecie/ iáko požądliwość ciála/ y żądza oczu/ y pychá żywotá/ nie iestći z Oycá/ ále iest s fwiátá. A fwiátći przemiya/ y požądliwość iego. Owa nie bawiac sie rzeczą długą/ zámýka sie tu wżytko tho co sie kolwiek sprzećiwi Zakonowi ná wtorey tablicy nápiánemu. *RejPosWstaw* [21²].

»owa prosto« (1): owa prófto/ lámá oná przed wiergiem flawá/ noślá od niego do niey [*między kochającymi się*] pófelstwo *GórnDworz* Cc5.

»owa tak wiedz« (1): Więc státeczność powagę y wżytki cne spráwy/ Naydzyefz v tych kázdy z nich Hirá Perłki práwy. Owa ták wiedz Goreccy choć to nie oyczycy/ Wżdy ich kázdy w potrzebie zázwze mężne liczy. *PaprPan* Bb3.

»owa zgoła« (7): *GórnDworz* Hh3v; *CzechEp* 352; *PudłFr* 22, 32; Gdy żniwá nástána/ áby wżyfcy z wielką pilnością wychodźli [...] ogrodnicy/ komornicy/ cháłupnicy/ powabnicy/ kácźmarze/ rzemieślnicy/ owa zgoła wżyfcy/ y młynárze. *GostGosp* 102; *GrabPospR* L2v, L4v.

a. *Wprowadza zdanie pytające* (6) : Rzekł mu tedy Piłath: Owaś ty wżdy Krol? [*Ergo rex es tu?*; Toś przećię ty iest krol? *WujNT*] *Leop Ioann* 18/37; *OrzRozm* M; *WujJud* 34v [2 r.], 38v; Záłości co mi czyniż? owa iuz oboie Mám stráćić/ y poćiechę/ y baczenie swoie? *KochTr* 11.

2. *Modyfikuje znaczenie wypowiedzi, nadając jej odcień przypuszczenia, wahania, wątpliwości: może; si forte Vulg, PolAnt, Cn; si PolAnt, Vulg; forsitan, forte PolAnt; si quomodo Vulg* (104) : *ZapMaz III T* 1/212v; Day to iżby ten kthory mie w nienawisći miał, nademną zlorzeczył by mi owa bych sie skrył od niego [*abscondissem me forsitan ab eo Vulg Ps* 54/13; Inadz bym wżdy vchronił mu sie *Leop*; Inadz bych sie był skrył przed nim *WujBib*] *TarDuch* A5; *LibLeg* 7/98v, 10/63, 11/12v, 14 [2 r.]; Ano to nie cudny wzorék Kiedy w skrzyni próżny worek Ale co wádzi skóśtować Owa nam będą borgowác *RejRozpr* H3v; *RejJóz* B7v, B8, D6v; Znaydzy iakiego Doctora [...] Owa ieczce czo poradzy *RejKup* f5v, c3v, H, O, q3v, r3 (9); *KromRozm I* A3v; *MurzHist* A3v; rzekł knyemu Ianye a Nyewyefz kádi czego vkrafzcz, on odpowedyzyl nyewyem, pothym mv rzekl podziśch za

mna owa doftanyem czego. *LibMal* 1554 183v; *BielKom* D3, F2; *LubPs* T4; *RejWiz* 64v, 84; *Leop Philipp* 3/11, 12; *RejFig* Dd3; *RejZwierz* 137v; *BibRadz Ios* 14/12; Słuchaycie á pátrzcie wy vporni á niedowiárkowie/ owa thu wodę wywiedzyem s tey opoki/ tknął rozgą opoki nie wyfzlá/ áż drugi raz dotknął wyfzlá. Tu fie okazało nie práwe dowiarstwo Moizefzowo z Aaronem/ bo wątpliwie mowił *BielKron* 41v, 11v, [85³]v, 91, 309v; *GórnDworz* O5, Bb8, Dd; *BielSat* H2; *GrzegŚm* 3; *HistLan* A4, B4v, D, Dv; *RejZwierc* 241v; A (ták) rzekł Achaw do Howad-iafzá/ idz po ziemi (tey) do wfzech zrzodeł wodnych/ y do wfzech potokow/ owa naydziemy trawę/ á przeżywimy konie y muły *BudBib* 3.Reg 18/5, 3.Reg 20/31, 4.Reg 19/4, *Ier* 20/10, 21/2, 36/3 (77); *BudNT Luc* 3/15, *Act* 8/21, 2.Tim 2/25; *PaprPan* H2v; *KochPs* 61, 188; *KochTr* 13; *CzechEp* 65; *KochEpit* A3v; *KochFr* 75 [2 r.], 105; Wrzuc w morze/ kto przyaciél/ prózné dufze kości: Owa mię tám/ choć martwo/ byftré nawálności Doniofá/ gdzie żywego fczęście mieć niechćiało *KochPam* 87; *KochSob* 58; *PudłFr* 7; *ZawJeft* 41; *GrabowSet* G2, H, H4v, Q3; Nie izbym iuz wzięł/ ábo iuz dofkonałym był: ále gonię/ owabym vchwyćił *WujNT Philipp* 3/12, *Act* 27/12, s. 552, *Philipp* 3/11, s. 690; *GrabPospR* N2v; *CzahTr* K3; *GosłCast* 47, 62; *PudłDydo* B.

Połączenia: »owa (...) snadź« (10): *Leop Gen* 16/2, *Ez* 2/5 [2 r.], 3/11, *Act* 17/27; á ty też pieniądze coście znaleźli ná wierzchu w fwych worzech/ odnieście/ owa fie tho fnadź zá iákiem obładzeniem ftáło. *BibRadz Gen* 43/12, *Gen* 16/2, 1.*Mach* 4/10; Pánie/ zániechay iey [figi] y ná ten rok/ áż iá okopam y obložę gnoiem: owa fnać da owoc: á iefli nie/ więc iá ná potym wytniefz. *WujNT Luc* 13/9, *Act* 17/27.

»owa ... wždy« (1): Drugićby powiedział iáką w cudzych kráicach widał fpráwiedliwość/ pobożność/ czuyność/ ćwiczenie/ owaby cie też wždy co rużyło. *RejZwierc* 160; [Jednych [heretyków] z rusznic zabijac, a drugich też straszyc, Owa by wždy jakiego zajęca odpłoszyc. *Apolog* 50].

Fraza: »owa da(li) (Pan) Bog« [szyk zmienny] (3): kthorzy fie fprzećiwiaia/ owa im Pán Bog da kiedy pokáianie/ ku poznaniu prawdy *KrowObr* 3v; Merkuriufz [...] Owa ie tám dali Bog iefzcze iáko zgodzi. *RejWiz* 33v; *WisznTr* 17.

3. *Nadaje wypowiedzi charakter zyczenia: oby* (2) : Ludzie vczeni/ im [...] rofpacz iego wiefłzá widzieli/ tym téfz wiecyi wfzelakich obyczaiow koftowali/ owáby go pociefzyc mogli *MurzHist* K2; Owa Boże day fczęście *Prot* B4v.

4. *Wprowadza do akcji nowy element: nagle, aż tu* (31) : Xántus nátychmiałt rofkazał/ Izeby go [slugę] kto záwołał: [...] Owa dziewczka iedná z onych/ [...] Táiemnie w przod wybieżála/ By Ezopá oglądála. *BierEz* B4; Ieden człowiek vbogi był/ Ien koniki polne łowił. A fiedząc ták w fwoiey kuczy/ Owa fie mu świerczyk zoczy *BierEz* F2v; Dziecię gdy owce pałało/ Czeńto ná wilká woála: Tym fobie krotochwiliło/ Choćia y wilká nie było. [...] Owa wilk práwie przybieżał/ A owce w ftádzie pokáfał: Pálterz choćia bárzo woála/ Zadny z fáfiał o to nie dbał. *BierEz* K3, D2, D4v, H, Iv, Kv (27); Owa przy dobrej myfli/ kiedy fobie pan Mikołay podpił/ á kthoś do niego niemála pełná pic chćiał/ rzekł onemu/ [...] niemogę więczey pic/ bo iuz niemam hláwy [...]: Páni Kochánowfka [...] powiedziała. Iákom żywá/ od iedney máthki roznieyfzych fynow nie widziála. Ieden głowy niema/ á drugi wfzák wiecie czego. *GórnDworz* Q4v, P6, R4v, T6.

5. *Partykuła przedstawiająca* (22) :

a. Demonstrująca osobę, przedmiot lub sytuację: oto (17) : *BielKom* F6; *Prot* A3, A4; Zátym p. Derfniak powiedział/ Owam ia wywołał wilkã z lálá *GórnDworz* Ov; Owa čás/ pánie/ przyšzedł požądány *KochPs* 127, 50; Wynidź y ty z śwýy knieie leśny zubrze fropi/ Owa tráfišz ná łowce/ którym twoie rogi Namniéy štráfzné nie będą *KochJez* A4; OWa iedźiešz precz od nas/ Mieczniku drogi *KochFr* 128; NIewinna duŕzo/ owaš ty iuž w niebie/ A iam tu zoštał niełczęšny bez ćiebie *KochFrag* 53; *WyprPl* A2.

Połączenia: »a owa« (3): *ForCnR* C4v; Przyšzedł tedy zašię Iešus do Kány Galileiškíei [...]. A owá był niekatory królik [*Et erat quidam regulus*] ktore⁸⁰ fyn niemógł w Kapernaum *MurzNT Ioann* 4/46, *Luc* 16/22.

»i owa« (1): Widząc Xánt iego proftotę/ Náwrócił šię ná dobrotę: A do Ezopá przemowił: Y owaš mię przewycięžył. *BierEz* D3.

a. W pozycji po spójniku wprowadzającym zdanie podrzędne [w tym po: iż (2), że (1)] (3) : Załóćz/ Niedoftatek/ ij wšzytcy ŕáfiedzi wielmi go [*młodzieńca*] vbiją/ iż owá zafię na zámek ku panu Šczęćciu ijšcz niemože *ForCnR* Dv; napominał/ że owá na iego naukę/ wiele šię ich ku práwdziwemu duŕz ſwoich pašterzowi panu Iešufowi chrištušowi [...] náwróćilo *MurzHist* C; *SienLek* 34.

b. Obrazująca lub podkreślająca jakiś element wypowiedzi: i oto (5) : Liŕšká gdy nic nie piliłá/ W iámę šię byłá w wáliłá: Y dłuęo támo šiedziálá/ Až owa bárzo zemdlálá. *BierEz* O; Pilnie łowcow o to pytał: Alboć pši leniwi byli/ Iž wilkã nie vgonili. Wilk pry owa pretko biegał/ Ieden mu z nich odpowiedziál. *BierEz* S; *ForCnR* C4.

Połączenia: »to owa« (1): Yešli przez flowo Bože tylko to rozumyełz/ co yešt nápišano w ewángeliey álbo v S. Páwłá [...] tedy to błąd y bárzo omylna regułá. (-) Yáko? Bá to owa błąd okrutny/ co ty powýadałz. *KromRozm I M*.

»tu owa« (1): Przyšzedłzy gošć ſzedł do kuchniey Vžrzał áno wiele wre w niey: [...] Będe tu owa godował *BierEz* Iv.

Synonimy: 1. *więc, zatem*; 2. *može*; 3. *oby*; 4. *nagle*; 5. *oto*.

Cf **OWACIEM**, **OWACĆ**, **[OWAJ]**, **[OWAŹ]**